

Te Carolus germanus amet, tu dilige amantem :
 Vos Chludwih gemino neclite amore pio.
 Ipse repensabit vobis dilectus amorem,
 Sic pariter proprium discite amare patrem.

V.

Epitaphium sancti Chaldoci confessoris.

(Apud Mabill., Act. SS. ord. S. Beued.)

Mole sub hac tegitur Chaidocus jure sacerdos :
 Scotia quem genuit, Gallica terra tegit.
 Hic Domini Christi gaudens præcepta secutus,
 Contempsit patrias mente beatus opes.
 Hinc sibi concrevit centeni copia fructus,
 Et metit ætherel præmia larga soli.

A Huic Angilbertus fretus pietate magistra,
 Et tumulo carmen condidit et tumulum.

VI.

Epitaphium Fricori seu Adriani.

(Apud Mabill., ibid.)

Corpore terreno qui cernitur esse sepultus
 Gaudia pro meritis cœlica lætus habet.
 Iste fuit Fricorus Chaidoco consociatus,
 Quem sibi concessum Centula gaudet ovans.
 Hic virtute valens despexit prospera mundi,
 Et modo viventi gloria magna patet.
 Quando Deo placuit cœlorum regna petivit,
 Nunc Angilberti carmine fulget. Amen.

ANNO DOMINI DCCCXVI.

LEIDRADUS

LUGDUNENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA IN LEIDRADUM.

(Ex Galland., Biblioth. vet. Patrol., tom. XIII.)

Leidradus natione Noricus (a), Caroli Magni per-
 necessarius, ut quidam sibi velle videntur, etiam biblio-
 thecarius. Sedem Lugdunensem post Hilduinum Ado-
 nis nepotem (b) obtinuit ab anno 799 ad 813. Intra
 hoc tempus delata sunt Lugdunum, et in majori ec-
 clesia collocata ossa beati Cypriani, et capita sancto-
 rum martyrum Pantalconis, et Sperati Scillitani (c).
 Multas ædificavit ecclesias, monasteria erexit, can-
 tum in Lugdunensi ecclesia restauravit, aliaque præ-
 stitit boni ac diligentis pastoris officia, quantumvis
 adversa corporis valetudine. (d) Jussu Caroli Hispaniam
 repetiit, ut adversus Felicis doctrinam populos

muniret. Initio imperii Ludovici in Suessionense mo-
 nasterium se recepit, in cujus locum Agobardus
 suffectus est (e). Hæc invenire licet in Agobardo
 Baluzianæ editionis. Superant ex operibus ejus, hinc
 de Sacramento baptismi cum epistola de eadem re
 ad imperatorem, quæ in Analectis suis publicavit
 Mabillonius, a quo et nos accepimus. Præterea epi-
 stolæ duæ, quæ leguntur ad calcem Agobardi Balu-
 ziani. Utranique ex illo nos recudendam curavimus.
 Vix in monasterio Suessionensi annum explevit Lei-
 dradus, ibique vita est functus.

(a) Theod. Aurelian., Parænes. ad judices.

(b) Ugo in Chron.

(c) Ado, Martyr., xviii Kal. Octobr.

(d) Confer ejus epist. 1, infra.

(e) Ado et Ugo, loc. cit.

LEIDRADI

LIBER DE SACRAMENTO BAPTISMI

AD CAROLUM MAGNUM IMPERATOREM.

Domino Christianissimo et gloriosissimo Carolo C
 imperatori, felicissimo, augusto.

Præcipere a nobis dignati estis, ut aut per nostra
 scripta aut per nos ipsos cognoscatis, qualiter nos et
 suffraganei nostri doceamus et instruamus sacerdo-
 tes Dei, et plebem nobis commissam de baptismi sa-
 cramento, et cæteris quæ circa baptismum celebran-
 tur. Deinde si in hoc quod prædicamus, nos ipsos
 custodiamus. Quæ omnia sicut difficilia sunt et ardua
 ad cognoscendum, ita quoque perplexa et lacinosa
 ad innotescendum: præcipue nobis, quos et tenuitas

ingenii angustat, et magnitudo rei ita opprimit, ut
 ante ruendum sit quam levandum. Sed quia ille jus-
 sit qui nec falli potest tergiversatione, nec contemni
 silentio, aggrediendum est opus, et juxta facultatem
 virium exponendum quod in regenerationis sacra-
 mento percipimus tenendum. Quidquid autem secus
 quam decet a nobis profertur, non est causa temerita-
 tis, sed timiditatis: quia et respondemus ad cujus
 interrogationem tacere non audemus. Illi scientiam
 nostram offerimus qui magis solet docere quam re-
 prehendere, cujus reprehensio vita est saluberrima,

a Imò et cæteris præsumibus. ut patet ex epistola ad Odilbertum, apud Mabill. Annal. tom. I, pag. 21.

ut magis quisque ex ea erudiat quam confundatur; cuius eruditio ad sermonis sui consortium cunctos clementer invitat, injuste nullum deterret. Vestra ergo constantissimæ modestiæ freti favore, in quantum attingere de his rebus possumus; licet parum digne possimus dicere; exponimus quod nobis jussum fuisse a vobis advertimus, maxime verbis sanctorum Patrum ex diversis opusculis sumptis. Et priusquam ad cætera veniamus, libet pauca de his quæ ab exordio mundi ad potentiam baptismi pertinentia præfigurata sunt, ponere, et nativitatæ secundæ, imo in Christo primæ, digerere sacramenta, ac deinceps de cæteris rebus tractare: maxime quia dicitis vos velle cognoscere qualiter doceamus et instruamus plebem et sacerdotes.

CAPUT PRIMUM.

De significationibus sacri baptismatis.

Igitur rudis mundus, necdum sole rutilante, nec pallente luna, nec astris micantibus, incompositam et invisibilem materiam abyssorum magnitudine, et deformibus tenebris opprimebat. Solus Spiritus Dei in aurigæ modum super aquas ferebatur, et nascentem mundum in figura baptismi parturiebat. Inter cælum et terram medium extruitur firmamentum, et juxta Hebraici sermonis etymologiam, cælum, id est *Samaim*, ex aquis sortitur vocabulum, et aquæ quæ super cæles sunt in laudes Domini separantur. Unde et in Ezechiel crystallum super cherubim videtur extensum, id est compactæ et densiores aquæ. Primum de aquis quod vivat egreditur, et pennatos fideles de terra ad cælum levat. Fabricatur homo, et inter manus Dei aquarum sacramenta versantur. Plantatur paradisi in Eden, et unus fons in quatuor principia dividitur, qui postea secundum visionem Ezechielis prophetæ egrediens de templo, et contra solis ortum vadens, amaras aquas mortuasque vivificat. Peccat mundus, et sine aquarum diluvio non purgatur: statimque columba Spiritus sancti expulso alite teterrimo, ita ad Noe, quasi ad Christum in Jordanem devolat, et ramo refectionis ac luminis pacem orbis annuntiat. Pharo cum exercitu suo nolens populum Domini exire de Ægypto, in typo baptismatis suffocatur; et in psalmis de interfectione illius scribitur: *Tu confirmasti in virtute tua mare, contrivisti capita draconum in aquis (Psal. LXXIII, 15)*. Unde et reguli et scorpiones arentia quæque sectantur: in ara mutatur sacramentum crucis, et LXX palmæ apostolorum dulcoratis legis gurgilibus irrigantur. Abraham et Isaac puteos fodiunt; repugnant allophyli, et Bersabææ civitas juramenti, regnumque Salomonis nomen sumit a fontibus. Rebecca invenitur ad puteum, Rachel propter aquas supplantatoris osculo salutatur, Moyses filias sacerdotis Madian aperto puteo ab injuria vindicat. *Vox Domini super aquas. Dominus super aquas multas. Dominus diluvium inhabitare facit. Dentes ejus sicut grex detonsarum ovium, quæ ascenderunt de lavacro, omnes genellos*

^a Hinc patet quid sit collata exorcistis potestas in eorum ordinatione imponendi manus super energu-

mentes, et sterilis non est in eis. Micheas de gratia baptismi vaticinatur: *Miserebitur nostri, demerget iniquitates nostras, et projiciet in profundum maris omnia peccata nostra (Mich. vii, 19)*. Ezechiel ait: *Tollam vos quippe de gentibus, et congregabo vos de universis terris, et effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris (Ezech. xxxvi, 24, 25)*. Ipse Salvator post baptismum et sanctificatas suo lavacro aquas Jordanis, primum signum ex aquis facit; et qui ab aquis cœperat finivit in aquis. Latus percutitur lancea, et baptismi pariter atque martyrii sacramenta funduntur. Post resurrectionem suam mittit discipulos in mundum universum, et dicit eis: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Et iterum: Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.*

Ex illo ergo tempore cœperunt apostoli docere et baptizare; gentes autem credere et baptizari. Ergo qui baptizandus est, prius docetur ut credat, id est instruat fide: hoc est enim catechumenum esse, id est instructum. Catechizare est instruere. Sic filii Israel antequam ad mare Rubrum venirent, instructi sunt a Moyse de agni immolatione et ejus sanguine. Unde est ut is, cui per sacerdotem, quasi per Moysen, Deus primum loquitur, catechumenus, id est audiens, nominetur. Nam catechumenus, et instructum et audientem dicunt interpretari. Exorcizantur primum, deinde salem accipiunt et unguuntur. Exorcizare Græce dicitur, Latine autem adjurare vel increpare. Per peccatum enim in primo homine lapsi sumus, et in mortis hæreditatem omnes devenimus. Impleti sumus timoribus et erroribus merito peccati, cum quo nascimur. Ideo et parvuli exsufflantur et exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, ut possideret homines. Non ergo Dei creatura in infantibus exorcizatur, vel exsufflatur: sed ille, sub quo omnes cum peccato nascuntur. Est enim princeps peccatorum. Exorcismus autem est sermo increpationis et adjurationis contra immundum spiritum pro energumenis sive catechumenis factus, per quem ab illis diaboli nequissima vis et inveterata malitia, vel violata incursio expulsa fugatur. Hoc enim significavit lunaticus ille, quem increpavit Dominus Jesus, et exiit ab illo dæmonium. Potestas ergo diaboli exorcizatur et insufflatur in eis, ut ei renuntiant; atque erepti a potestate tenebrarum, in regnum Domini sui per sacramentum baptismatis transferantur.

Sal autem in ministerio catechumenis dandus a Patribus ideo est institutus, ut ejus gustu condimentum sapientiæ percipiant, neque desipiant a sapore Christi; ne sint fatui, et retro respiciant, sicut uxor Lot, quæ versa est in statuam salis; ut ejus signo condirentur hi qui per fidem mundo et actibus desiderii ejus renuntiant; ut affectiones pristinae non recordentur, neque ad sæculi illecebras revertantur.

Confer *Berardum* in *Cann. 11, 15, 20, dist. 23, part. 1, c. 15, § 4.*

Unde legis mandatum est, ut omne sacrificium salis **A** adjectione condiretur, dicente legislatore : *Nec auferes sal fœderis de sacrificio Domini*. Propter quod et Dominus in Evangelio ait : *Omnis victima sale salietur*. Et in alio loco : *Habete in vobis salem, et pacem habete inter vos*. Æstimant namque quidam, quod etiam apud quosdam gentilium antiqua erat consuetudo, ut qui fidelitatem regibus promittebant, salem adjuratum vel consecratum in præsentiam eorumdem regum quibus fidem promittebant, comederent. Unde in libro Esdræ scriptum est quod principes Samaritanorum regi Persarum, cum de accusatione Judæorum scriberent, dixerint : *Memores sumus salis quod in palatio comedimus* (I Esdr. iv, 14).

Differt sane inter ^a catechumenos et competentes. Catechumeni itaque sunt, qui primum de gentilitate **B** veniunt, et habentes voluntatem credendi in Christo audiunt verbum fidei, sed nondum appellantur fideles. Competentes autem sunt, qui jam post doctrinam fidei, post continentiam vitæ, gratiam Christi percipere festinant. Ideoque appellantur competentes, id est gratiam Christi petentes. Illi petunt et accipiunt, catechizantur et instruuntur instructione sacramentorum : istis salutare symbolum traditur, quasi eomonitorium fidei, et sanctæ confessionis indicium, quo instructi agnoscant, quales jam ad gratiam Christi exhibere se debeant. Hæc tota actio, quæ super catechumenis et competentibus celebratur, a quibusdam scrutinium nominatur, non ob aliud, ut putamus, nisi a scrutando, juxta illud Psalmistæ : *Scrutans corda et renes Deus*. Eo quod ibi scrutarentur **C** corda credentium et dubitantium a sacerdotibus, ut intelligerent quis ad baptismum jam rite admitteretur, qui adhuc differretur. Juxta hoc et Dominus in Evangelio ait : *Scrutamini Scripturas*.

CAPUT II.

De tactu narium et aurium : ob quam causam secundum traditionem ecclesiasticam ab omnibus catholicis Christi sacerdotibus fiat.

Introitus fidei et totius sanctæ doctrinæ ad animum per aures admittitur, et de auditu intellectus exoritur. Neque enim potest aliquis fidei sacramenta cognoscere, nisi audiat prædicantem, affirmante beato Apostolo qui dicit : *Fides ex auditu ; auditus autem per verbum Dei*. Recte ergo ejus sensus organa sanctificantur, sine quo fides ad animum non potest pervenire. Sciendum tamen quod de hac re in diversis regionibus diversus teneatur usus. Alii namque oleo sancto tangunt catechumenorum aures et nares ; alii vero sputo ; alii absque sputo et oleo ; alii etiam os tangunt oleo, ad exemplum Dominicum. Unde scriptum est in Evangelio de surdo et muto : *Misit digitos suos in auriculas ejus*. Sed sive tactu olei, sive aliter, ideo sanctificantur aures, ut venturi ad baptismum ab omni malo et turpi verbo aures suas impollutas custodiant, sicut scriptum est : *Septi aures suas spinis, et noli audire linguam nequam* (Eccli. xxviii, 28). Et rursus : *Da in disciplinam cor tuum,*

^a Confer Jesse Ambian. epistolam.

et para aurem tuam verbis prudentiæ (Eccli. ii, 2). Ergo sanctificatio aurium significat, ut omnes extra disciplinam sermones, quasi doctrinæ Christi obloquentes, aversentur fideles ac fugiant, seque ad sola Dei verba audienda convertant : quia auditum suum Christi eloquiis consecrarunt. Nares quoque similis tactus sanctificantur, ut hi qui ad baptismum veniunt, admoveantur tanti mysterii sacramentum usque ad mortem inviolatum atque integrum custodire : ut quandiu spiritum vitæ hujus naribus suis attrahunt, a Christi Domini nostri cultura et servitio non recedant. Unde et Job vir sanctus loquitur : *Donec superest halitus in me, et spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea loquetur mendacium*. Sed adhuc subtilior intellectus in hac narium sanctificatione signatur. Ille enim tactus ad odoratum fideles provocat spiritalem, ut non corporis sed mentis sensibus Christum inæstimabili suavitate sentire possint, et dicere ei : *Post te in odorem unguentorum tuorum curremus* (Cant. i, 3). Hunc odorem commendat Apostolus Christianis, cum dicit : *Deo autem gratias, qui triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo*. Debent ergo fideles ita vivere, ut suavissimus ad Deum odor ex eorum vitæ sanctitate conscendat.

Unguntur etiam nunc catechumeni in pectore et inter scapulas oleo exorcizato, cum abrenuntiant Satanæ et operibus ac pompis ejus. Quod ideo fieri arbitramur, ut habitaculum cordis ante et retro signetur, quo signo diabolus auctor perfidiæ pellatur, et Christus largitor fidei et charitatis ingrediatur. Nam cor hominis est sedes erroris et vitiorum cum a diabolo possidetur : et ipsum efficitur habitaculum fidei, spei et charitatis cum a Christo defenditur et illustratur. Sicut enim scriptum est : *De corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, fornicationes, homicidia*. Et : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*. Bene ergo in abrenuntiatione diaboli unguuntur corda catechumenorum, ut recedat ab eis cum omnibus operibus et pompis ejus.

CAPUT III.

De abrenuntiatione Satanæ : vel quæ sint opera ejus et pompæ.

D Abrenuntiatio est abdicatio et repudiatio. Et cum dicimus : *Abrenuntias Satanæ?* quid aliud dicimus, nisi, *Resistis diabolo?* sicut Apostolus ait : *Resistite diabolo et fugiet a vobis, ut sequatur ; Appropinquate Deo, et appropinquabit vobis*. Resistendum est autem diabolo, spernenda sunt opera ejus, abdicandæ pompæ, ut non inveniatur unde dominetur nobis, sed excludatur de cordibus catechumenorum, ut murrdetur domus conscientiæ ; mundetur autem domus, ut Christus introiens eam, mundam inveniatur. In hac professione abrenuntiationis, non hominibus sed Deo et angelis ejus conscribentibus dicitur : *Abrenuntio*. Abrenuntiandum est non solum vocibus, sed etiam moribus, non tantum sono linguæ, sed et actu vitæ

Postquam autem homo renuntiando diabolo exclusit pessimum invasorem, introducat optimum possessorem.

Differt autem inter opera et pompas. Opera enim diaboli sunt rites profanus qui idolis exhibebatur; deinde homicidium, furtum, rapina, fraus, perjurium, adulterium, inimicitia, discordia, ira, rixa, dissensiones, et cetera hujusmodi. Ad pompam vero diaboli pertinent spectacula, insana gaudia, invereendus lepor, variaeque pestes lividorum sensuum. Sic enim antiquos Patres novimus praedicasse fidelibus de pompis diaboli fugiendis: « Diabolus spectaculorum insaniam, studiorum ac turpium voluptatum mouscipulam quare proponit? nisi ut his delectationibus capiat, quos amiserat. Fugite, dilectissimi, spectacula, fugite caveas turpissimas diaboli, ne vos vincula teneant maligni. Amator est quispiam circi? Quid delectat circo aurigas videre certantes? populos insana furia anhelantes? quemlibet praecedentem adversarii sui equum frangentem? Ista est omnis delectatio, clamare. Quia vicit in theatris. Labes morum est discere turpia, audire inhonesta. Chorus ille et cantio pantomimi illicit auditum, sed expugnat sanum affectum. » Pompae diaboli sunt quaeque illicita desideria quae turpant, non quae exornant animam; ut sunt desideria carnis, desideria oculorum, ambitiones saeculi. Ad concupiscentiam carnis pertinent, illecebrae, voluptates; ad concupiscentiam oculorum, nugacitas spectaculorum; ad ambitionem saeculi insana superbia: ubi est fumus inflatus, ut homo positus in aliqua potestate, hominem se esse non agnoscat, cum de homine iudicat. Qui vult ergo vincere tria ista, vincat quae sunt in mundo: et per haec illum vincat etiam, qui suadendo per superbiam decepit mundum.

CAPUT IV.

De Symbolo.

Symbolum Graece, Latine vero interpretatur indicium, vel collatio; hoc est, Quod plures in unum conferunt. Id enim fecerunt apostoli in his sermonibus, in unum conferendo unusquisque quod sensit. Indicium autem vel signum idcirco dicitur, quia in illo tempore multi simulabant se esse apostolos Christi, nominantes quidem Christum, sed non eum vera fide nuntiantes. Idcirco posuerunt symbolum, indicium per quod agnosceret is qui Christum vere secundum apostolicas regulas praedicaret. Discessuri enim apostoli ad evangelizandum in gentibus, hoc sibi praedicationis signum vel indicium posuerunt. Continet autem confessionem Trinitatis et unitatem Ecclesiae, et omnem Christiani dogmatis confessionem. Quod symbolum fidei nostrae non reliquerunt apostoli scriptum atramento in charta, sed in tabulis cordis carnalibus.

CAPUT V.

De credulitate.

Post apostolicum symbolum certissima fides, quam magistri Ecclesiarum tradiderunt, haec est scilicet, ut profiteatur Patrem et Filium et Spiritum sanctum

unum Deum invisibilem, unius essentiae et potestatis ac sempiternitatis: ita ut, singulis personarum proprietate servata, nec substantialiter Trinitas dividi, nec personaliter debeat omnino confundi. Patrem quoque confiteri ingenitum, Filium genitum, Spiritum autem sanctum nec genitum nec ingenitum, sed ex Patre et Filio procedentem. Filium a Patre nascendo procedere, Spiritum vero sanctum procedendo non nasci. Ipsum quoque Filium ex virgine sine peccato hominem suscepisse, ut quem sola bonitate creaverat, sponte lapsum misericorditer repararet. Quem veraciter crucifixum, et tertia die resurrexisse, et cum eadem ipsa carne glorificata ascendisse ad caelum credimus. In qua carne ad iudicium vivorum et mortuorum expectatur venturus. Et quod in divina humanaque substantia unam Christi gestaverit personam: quam non geminavit utriusque substantiae integritate, sicut non confundit geminam substantiam personae unitate.

Post incarnationem et passionem atque resurrectionem Christi, sequitur, in Symbolo commendatio sanctae Ecclesiae catholicae. Quia demonstratus est Deus, demonstraret et templum ipsius, quod est Ecclesia, sancta, una, vera, catholica, contra omnes haereses pugnans, nunquam expugnata. Haereses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite praecisa: ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua, et portae inferi non vincunt eam.

Credimus remissionem peccatorum. Sine ista fide si quis ad baptismum accedit, ipse contra se januam indulgentiae claudit. Omnia prorsus deficta delet sanctum baptisma et originalia et propria, facta, cogitata, cognita, incognita, omnia dimittuntur. Innovat hominem qui fecit omnia; donat delicta, qui non quaerit merita; praevinit gratia etiam ipsam infantiam, ut sint liberi per Christum, qui in Adam a diabolo tenebantur ante captivi. Propter omnia peccata baptismus inventus est. Propter levia, sine quibus esse non possumus, Oratio dominica inventa est. Semel ablui mur baptismate, quotidie ablui mur oratione. Propter scelera autem, aut aliqua facta inhumania, id est peccata criminalia, agenda est poenitentia ab his qui ea commiserunt, pro quibus necesse est, ut a Christi corpore separentur. Ergo tribus modis dimittuntur peccata in ecclesia: in baptismate, in oratione, in humilitate maiore poenitentiae. Tamen Deus non dimittit peccata, nisi baptizatis.

Credimus etiam resurrectionem carnis; quae praecessit in Christo, ut hoc etiam speret corpus, quod praecessit in capite. Omnis spes fidei nostrae haec est, quoniam resuscitabimur. Resurgent boni, resurgent mali: sed boni ut sempiterna beatitudine fruantur; mali, ut perpetuo igne puniantur.

Credimus vitam aeternam, in qua incorrupti aequalerunt angelis Dei, ut vivant cum ipsis in aeterna vita, in unam immortalitatem ac sempiternam patriam, in qua patria vita nostra aeterna ipse Christus erit. Quid sit autem illud bonum quod promisit Deus

sanctis suis, quis explicet verbis? Facilius tamen **A** possumus dicere, in illa vita æterna quid ibi non sit, quam quid ibi sit. Non est ibi mors, non luctus, non lassitudo, non infirmitas, non fames; nulla sitis, nulli æstus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla mœstitia, nulla tristitia. De his igitur quibus catechumenos interrogamus quando baptizantur, sic credimus, et sic eis post baptismum prædicamus.

CAPUT VI.
De baptismo.

Baptismus Græce, Latine tinctio interpretatur. Quæ idcirco tinctio dicitur, quia ibi homo spiritus gratiæ in melius immutatur, et longe aliud quam erat efficitur. Prius enim fœdi eramus deformitate peccatorum: in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum. Per baptismum restauratur corpus [*Fortè spiritus*] hominis ad priorem statum primi illius hominis ante peccatum; sed non ita, ut securus post baptismum vivat. Nam ad agones producitur contra diabolum vitiorum principem dimicaturus in arena hujus mundi; ubi *spectaculum facti sumus huic mundo et angelis et hominibus* (I Cor. iv, 9). Utamque enim partem, Christi scilicet et diaboli, infinita populi multitudo spectat luctantem. Duæ sunt namque pactiones credentium. Prima pactio est, in qua renuntiavit diabolo et pompis ejus, et universæ conversationi illius; secunda pactio est, in qua se proficitur credere in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum Filium ejus, et in Spiritum sanctum. Sed non est ibi finis victoriæ. Has pactiones fideles in curiam proferunt angelicam nomina profitentium: in libro excipiunt vitæ, non a quolibet homine, sed a superiore cœlitus potestate. Jam deinde tirones Dei et milites Christi arma sacramentorum suscipiunt, ut pugnam gerant adversus diabolum. Sed fortissimum munimentum eorum ipse est Christus, quem in baptismo induerunt, sicut ait Apostolus: *Qui in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Qui vult vincere manu, fortis inveniat in bono opere: sigat pedes, non nutent vestigia, ut possit implere victoriam.

Unde et duo sunt genera baptismi. Primum baptismum, quo sordes peccatorum per regenerationis lavacrum abluuntur: secundum, quo quis sanguine suo per martyrium baptizatur. Quo baptismo Christus baptizatus est; ut et in hoc, sicut et in cæteris, formam credentibus daret, sicut ait Apostolus: *Christus passus est pro nobis relinquens vobis exemplum*. De hoc igitur baptismo ipse Dominus ait: *Baptismo habeo baptizari. Et quomodo coarctor, usquedum perficiatur* (Luc. xii, 50)! Filiis Zebedæi: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum, et baptismo quo ego baptizor, baptizari* (Marc. x, 38)? Baptismus autem aquæ est, quæ tempore passionis de latere Christi profluxit: nullumque aliud elementum est, quod in hoc mundo purget cuncta; quod vivificet universa. Ideoque cum baptizamur in Chr-

sto, per ipsum renascimur, ut purificati vivificemur. Fons iste origo est omnium gloriarum: fons iste similitudo est fontis æterni. Aqua illa non solum sordes lavat, sed et animam a peccatis liberat.

Sanctificatur hæc per consecrationem verbi. Tolle autem verbum, et quid est aqua, nisi aqua? *Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum.* Virtus verbi per aquam mundat nos. Ait enim Apostolus: *Accedamus ad Deum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corde a conscientia mala; et abluti corpus aqua munda.*

Scendum autem quod ordo et usus baptizandi diversis temporibus aliter atque aliter fuit; tamen *una semper fides, unum baptisma*. Aliter baptizavit Joannes, aliter ipse Dominus, aliter apostoli ante passionem **B** Salvatoris, et antequam ex latere ejus sanguis et aqua fluere, aliter postquam dictum est illis: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. Apostolus quoque baptizatos dicit patres, qui *ab Ægypto profecti sunt: Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari*. Et re vera egressi de Ægypto ducuntur in manum forti et brachio excelso, et venientes ad mare Rubrum antecessit Moyses famulus Dei portans virgam quam a Domino acceperat: perentit aquas, et statim cogitur fluctus in cumulum, et tūda in semetipsa repressa curvatur: soliditatem recipit liquor, et solam maris arescit in pulvere. Ingressi sunt alii salvandi, alii puniendi. Unum elementum aquarum, auctore totius creatoræ jubente, judicavit utrosque, separavit pios ab impiis. Moyses figuram habuit Domini Christi: in virga agnoscebat crucem; mare Rubrum accipiens baptismum Christi sanguine purpuratum; regem Ægyptiorum populosque ejus, auctorem peccatorum diabolum cum omnibus ministris ejus. Sed baptismus imago mortis Christi est et sepulturæ, sicut Apostolus testatur: *An ignoratis, fratres, quoniam quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismam in morte; ut quomodo resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus*. Si enim **C** *complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus: hoc scientes, quia velut noster homo simul crucifixus est, ut destrueretur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato. Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato. Si autem mortui sumus cum Christo credimus quia simul etiam vivemus cum Christo.*

Quidam enim senserunt, trinam fieri mersionem propter Trinitatis venerationem: quidam autem propter triduanæ sepulturæ sacramentum. Sed beatus Gregorius papa **D** cuidam se interroganti de trina et simpla mersione, sic respondit: *De trina vero mersione baptismatis nihil responderi verius potest,*

^a Sententiæ S. Augustini Tract. lxxx in Joan.

^b Erat is Leander Hispalensis, ad quem est epist. 4, lib. 1.

quam ipsi sensistis; quia in una fide nihil officio sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa. Nos autem quod tertio mergimus, triduanæ sepulturæ sacramenta signamus: ut dum tertio ab aquis infans educitur, resurrectio triduanæ temporis exprimat. Quod si quis forte etiam pro summæ Trinitatis veneratione æstimet; neque ad hoc aliquid obsistit baptizando semel in aquis mergere: quia dum in tribus subsistentiis una substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptisate vel ter vel semel mergere; quando et in tribus mersionibus personarum trinitas, et in una potest divinitatis singularitas designari. Sed quamvis in morte Christi secundum Apostolum baptizatur, si prætermissa qualibet Trinitatis persona baptismus detur in regenerationis solemnitate, nihil agitur; nisi tota Trinitas invocetur. Quia non nisi in uno nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptismi sanctificatur officium

Baptismus autem non est hominis, sed Christi. Ideoque nihil interest hæreticus an fidelis baptizet; quia sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluat. Habet quidem baptismum Christi hæreticus; sed quia extra unitatem fidei est, nihil illi prodest. At ubi ingressus fuit, statim baptismum quod haberet foris ad perniciem, incipit illi jam prodesse ad salutem. Quia sic habent baptismum hæretici, quomodo desertor habet characterem: et tamen si desertor ipse correctus incipiat militare, non ei audet quisquam characterem mutare.

CAPUT VII.

De sacra unctione.

Post lavacrum unguimur, ut Christi nomine censeamur. Chrisma enim unctio interpretatur, sicut et Christus, unctus; qua unctione efficimur genus regium. In Veteri namque Testamento non solum reges et sacerdotes ungebantur, sed etiam tabernaculum testimonii, quod Domino præcipiente institutum est, sacra unctione sanctificatum est, dicente Domino ad Moysem: *Circumdabis atrium tentoriis et ingressum ejus, et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis ut sanctificentur; altare holocausti, et omnia vasa ejus, labrum cum basi sua, omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint sancta sanctorum.* Non solum altare, verum etiam omnia vasa oleo consecrantur, quia omnia membra ecclesiæ per chrisma Christiani efficiuntur. Sacerdotes quoque, id est Aaron et filii ejus, in typo baptismi antea aqua lavantur, et postea unguuntur, sicut Dominus ad Moysem ait: *Applicabis Aaron et filios ejus ad fores tabernaculi testimonii, et lotos aqua indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, et unctio eorum in sacerdotium proficiat sempiternum (Exod. xl, 13).* In quibus verbis notandum valde est quod unctio illa typica in sacerdotium proficiat sempiternum, quod est Christi et Ecclesiæ. Nam sacerdotium illud Levi-

aticum nullatenus potest dici sempiternum, quia veniente veritate figura cessavit. De hoc unguento quod in sacerdotium proficit sempiternum, et Psalmista ait: *Sicut unguentum in capite quod descendit in barbam, barbam Aaron.* Hujus ergo unctionis quæ in Christo veraciter completa est, et in membris ejus quotidie impletur, figura exstitit unctio illa, de qua in Veteri Testamento legimus ita: *Tulit autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput ejus, id est Saulis, et deosculatus ait: Ecce! unxit te Dominus super hæreditatem suam in principem.* Et iterum: *Tulit igitur Samuel cornu olei, et unxit eum, id est, David, in medio fratrum ejus, et directus est spiritus Domini in David a die illa et in reliquum (I Reg. xvi, 13).* In quibus quoque verbis notandum est quod post unctionem, imo per unctionem, dirigitur spiritus Domini in David, sicut in Ecclesia credimus per chrismatis unctionem et manus impositionem dari Spiritum sanctum. Nam sicut in baptismo peccatorum remissio datur, ita per unctionem sanctificatio Spiritus adhibetur. Et hoc quod dictum est de pristina disciplina, qua ungi in sacerdotium et in regnum solebant, quæ dum carnaliter fit, spiritualiter proficit: quomodo et in ipsa baptismi gratia, visibilis quidem actus quod in aquam mergimur, sed spiritualis effectus quod delictis mundamur. Propter quod et sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus divina secretius salutem eorumdem sacramentorum operetur. Quod autem presbyteris licet capita baptizatorum chrismate ungeri, quod tamen ab episcopo fuerit consecratum; non tamen frontem signare, quod solis debetur episcopis cum tradunt Spiritum paraclitum, hæc causa est: nam licet sint et presbyteri sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis pontificibus deberi, non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat, verum etiam Actuum apostolorum lectio, quæ asserit, Petrum et Joannem apostolos Samaritanam fuisse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum sanctum. De quibus etiam dicitur: *Oraverunt pro illis ut acciperent Spiritum sanctum.* Ex quo ostenditur quia Spiritum sanctum accipere possumus, dare non possumus; sed ut detur Dominum invocamus. Et propterea fit manus impositio, ut per orationem et benedictionem advocatus invitetur Spiritus sanctus: et tunc ille Paraclitus, post munda, benedicta et uncta corpora, libens a Patre descendit.

Quæri autem a quibusdam solet, cum fons baptismatis sine Spiritu sancto nullatenus sanctificetur, neque sine eo peccatorum remissio donetur, cur necesse est postea fieri manuum impositionem? Sed sciendum multis modis dari Spiritum sanctum, non solum in baptismo, sed etiam post baptismum. Nam etiam ipsis apostolis credimus in baptismo donatum Spiritum sanctum, ut remitterentur eorum peccata, sive per originem tracta, sive voluntate perpetrata.

* Non erant cum peccato originali apostoli quando baptizati sunt. Sensus ergo est, talem fuisse eis

datum Spiritum, qui omnes genus peccatorum remittere posset.

Iterum post resurrectionem Domini, adhuc ipso Domino in terra consistente, acceperunt Spiritum sanctum, ut haberent potestatem vel dimittere vel detinere aliorum peccata. Sicut scriptum est : *Accipite Spiritum sanctum. Quorum dimiseritis peccata, dimittentur ; et quorum definueritis, detenta erunt.* Tertio acceperunt Spiritum sanctum jam Domino in cœlo sedente, ut haberent dona diversa in eodem Spiritu ; id est, *gratiam sanctorum, operationem virtutum, prophetiam, discretionem spirituum, genera linguarum, interpretationem sermonum.* Non solum autem ad hæc sublimia dona percipienda, sed etiam ad omne opus bonum credimus dari Spiritum sanctum. *Quicumque enim, ait Apostolus, Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei.* Ergo in baptismo fit remissio peccatorum, in impositione manuum conferuntur dona virtutum, sicut Petrus apostolus ait : *Baptizetur quisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu Christi in remissionem peccatorum ut accipiatis donum Spiritus sancti (Act. 11, 38).* Nam quæ sit differentia baptismi et chrismatis, beatus Augustinus exponit, dicens : « Quando exorcizantur infantes, velut frumentum moluntur ; quando baptizantur, consperguntur ; quando chrismantur, coquuntur. » Pulchra comparatio ! Dum moluntur per exorcismum, a potestate diaboli eruantur ; dum consperguntur per baptismum, a peccatorum sordibus emundantur ; dum per chrisma coquuntur, sancti Spiritus gratia illustrentur et confirmantur.

CAPUT VIII.

De vestimentis albis.

Baptizati albis induuntur vestibus, ut ipso etiam habitu exterioris hominis demonstrent innovationem et emundationem interioris. Qui enim de potestate tenebrarum transfertur in regnum lucis et claritatis, consequenter utitur vestimentis albis ad exemplum Jesu non solum filii Josedech, sed et Jesu Filii Dei. Nam in Jesu filio Josedech præfiguratum est quod in Jesu Filio Dei erat implendum. Ait ergo propheta Zacharias : *Et Jesus erat indutus vestibus sordidis, et stabat ante faciem angeli.* Qui respondit et ait ad eos qui stabant coram se, dicens : *Auferite vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum : Ecce abstuli a te iniquitatem tuam ; et indui te mutatoriis, et dixi : Ponite cidarim mundam super caput ejus. Et induerunt eum vestibus (Zach. 11, 4, 5).* Quæ licet in Domino Jesu Christo ex parte impleta sunt, magis tamen in membris ejus quotidie implentur. Erat quidem aliquo modo et Dominus indutus vestibus sordidis, quia cum non fecisset peccatum, pro nobis peccatum factus est, et ipse infirmitates nostras portavit, et pro nobis doluit. Tamen quia in illo nulla fuit iniquitas quæ auferretur, sed vulneratus est propter iniquitates nostras ; sordida vestimenta auferuntur a nobis, cum nostra peccata delentur, ut resurgentes in eo, audiamus post baptismum : *Ecce indui te mutatoriis.* Et illud quod in Cantico dicitur canticorum. *Quæ est ista, quæ ascendit dealbata ?* Et postquam in capite unguimur, quasi

impletur in nobis quod dicitur : *Ponite cidarim mundam super caput ejus, et induerunt eum vestibus.* Ut audiamus : *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Qui per baptismum tenebras Ægyptiorum evadit, et corpus Christi efficitur, merito vestimentis albis induitur ; quia et caro Christi mundo linteo involuta sepulta est. Qui cum Christo surgit a morte per transitum sacri fontis, merito albis induitur : quia et testes resurrectionis illius sancti angeli in albis apparuerunt vestibus.

Albæ autem vestes baptizatorum tres significaciones gestant. Unam de præterito, quæ facta est per innovationem baptismatis. Aliam de præsentem, quæ fit per candorem virtutum, sicut scriptum est : *Omni tempore sint vestimenta tua candida.* De quibus iterum dicitur : *Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet.* Tertiam de futuro, quæ speratur in æterna vita per claritatem immortalitatis. Unde Joannes apostolus vidisse se dicit innumerabiles stantes ante thronum in conspectu Agni amictos stolis albis, et interrogari ab uno de senioribus : *Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt et unde venerunt ?* et ab eo audisse : *Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna et laverunt stolas suas in sanguine agni.* Propter has igitur dealbationes renatorum, dicuntur per Prophetam filii Sion candidiores lacte, rubicundiores ebore pretioso (Thren., 14, 7). Et Dominus angelo Laodiciæ scribi jubet per Joannem : *Suadeo tibi emere a me aurum ignitum, probatum, ut locuples fias, et vestimentis albis induaris (Apoc. 111, 18).* Viginti quatuor quoque seniores sedere dicuntur super thronos viginti quatuor circumamicti vestimentis albis, et in capitibus eorum coronæ aureæ. Et omnibus in commune victoribus promittitur : *Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis.*

CAPUT IX.

De corpore Dominico ac sanguine.

Oportet renovatos per baptismum mensæ Domini-cæ applicari, ut sumentes panem qui *cor hominis confirmat, et vinum quod lætificat,* dicere possint cum Psalmista : *Super aquam refectionis eduxit me, animam meam ibi convertit.* Et post paululum : *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me.* Qui enim dixit : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum ;* dixit : *Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* Omnis ista sententia tenet, ut sine corpore et sanguine filii hominis vitam habere non possint. Dicit iterum Dominus : *Panis quem ego dedero, caro mea est pro sæculi vita. Sæculi vita nomine homines significantur, qui nascendo in hoc sæculum veniunt : ac per hoc pro hominum vita caro Christi data est, quam nisi manducaverint, non habebunt vitam æternam.* Beatus namque Augustinus in quodam loco ait : « Optime Punici christiani baptismum ipsum nihil aliud quam salutem ; et sacramentum corporis Christi nihil aliud quam vitam vocant. Unde ? nisi ex antiqua, ut æsti-

• Expos. inchoat. Epist. ad Rom., num. 13.

me, et apostolica traditione, qua Ecclesie Christum A
 insum tenent, per baptismum et participationem
 mensæ dominicæ, non solum ad regnum Dei, sed
 nec ad salutem et vitam æternam posse pervenire.
 Hoc enim et Scriptura testatur. Nam quid aliud te-
 nent qui baptismum nomine salutis appellant, nisi
 quod dictum est: Salvos nos fecit per lavacrum re-
 generationis? Quid aliud etiam qui sacramentum
 mensæ Dominicæ vitam vocant, nisi quod dictum
 est: Panis quem ego dederò, caro mea est pro sæculi
 vita? Idem Dominus in Evangelio: *Caro enim mea,*
inquit, vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.
 a Cum enim cibo et potu id appetant homines, ut
 non esuriant neque sitiunt; hoc veraciter non præ-
 stat, nisi iste cibus et potus, qui eos a quibus sumit-
 tur immortales et incorruptibiles facit; ita tamen, si
 ante omnia hi qui sumunt impleant illud quod sequit-
 ur: *Qui manducat meam carnem et bibit meum san-*
guinem, in me manet et ego in illo. Nam hoc est
 veraciter manducare illam escam, et illum bibere
 potum, in Christo scilicet manere, et illum manen-
 tem in se habere. Ac per hoc qui non manet in
 Christo, et in quo non manet Christus, procul dubio
 nec manducat ejus carnem, nec bibit ejus sangui-
 nem, et etiamsi tantæ rei sacramentum ad iudicium
 sibi manducet et bibat. Aliud est enim sacramentum,
 aliud virtus sacramenti. Salus autem et vita æterna
 non est exterius in sacramento; nam hoc etiam infide-
 les sumere possunt; sed interius sumi non po-
 test in virtute sacramenti, quæ non sumitur nisi ab
 his qui veraciter sunt pii et fideles, et imitatores Dei
 sicut filii charissimi, et ambulant in dilectione, sicut
 et Christus dilexit nos.

Hunc panem qui vitam tribuit mundo, significavit
 illud manna quo aliti sunt filii Israel in deserto, et
 de quo Dominus ait Judæis: *Patres vestri manduca-*
verunt in deserto manna, et mortui sunt (Joan. vi,
 59). Cum ergo perspicuum sit quod Dominus non de
 morte corporis loqueretur, qua et nos morimur, qui
 panem de cælo descendentem manducavimus, sed
 de morte animæ, cur dicitur quod qui manducave-
 runt manna mortui sunt? Nunquid et Moyses et
 cæteri sancti qui ibi fuerunt, mortui sunt? Sed
 illos dicit mortuos qui sacramentum sine virtute
 sacramenti perceperunt. Quod autem interius sit
 virtus sacramenti, quæ invisibiliter præstat ablu-
 tionem, sanctificationem et vitam, sicut aqua bap-
 tismatis, unctio chrismatis, et corpus ac sanguis
 Domini, nullus utique ignorat fidelium. Unde in-
 telligitur quod et illis antiquis Patribus qui bap-
 tizati dicuntur in nube et in mari, sic datum est sal-
 vari, mundari et sanctificari in virtute sacramento-
 rum. Propter quod nullus esse securus debet de
 perceptione sacramentorum, nisi virtutem invisibi-
 liter teneat et custodiat. Hæc igitur omnia ideo tali
 modo dicimus, quia nisi sumus exponere, quomodo
 plebem doceamus nobis commissam.

a August., tract. xxvi in Joann

CAPUT X.

De infantibus vel his qui pro se respondere non possunt.

Consuetudo Ecclesie habet, et doctores tradunt,
 ut omnino eisdem sacramenti verbis in infantibus
 quibus et in majoribus baptismi mysteria celebre-
 mus. Hinc est enim quod sacerdos eadem sacramenta
 agens, non unum pro altero interrogat, id est ma-
 jorem pro parvo, utrum abrenuntiet diabolo, aut credat
 in Deum: sed ipsum quem baptizaturus est in-
 terrogat, dicendo: *Abrenuncias?* aut, *Credis?* Is vero
 qui eum suscipit, non quasi unus pro altero respon-
 det ac dicit, *Abrenuntiat,* aut *Credit:* sed *Abrenun-*
tio, aut, *Credo.* Et hæc causa est, ut parvuli et pœni-
 tentes possint dici et fideles. Unde quibusdam hæc
 negantibus, ita a Patribus invenitur responsum: Si
 propterea pœnitentes dicendi non sunt, quia sensum
 pœnitendi non habent; nec fideles dicendi sunt,
 quia similiter sensum credendi non habent. Si au-
 tem propterea recte fideles vocantur quoniam fidem
 per verba gestantium quodammodo profitentur, cur
 non prius etiam pœnitentes habentur, cum per eorundem
 verba gestantium, diabolo et huic sæculo renuntiare
 monstrantur? Totum hoc in spe fit vi
 sacramenti et divinæ gratiæ, quam Dominus donavit
 Ecclesie, cum baptizantur, propter virtutem cele-
 brationemque tanti sacramenti, quamvis suo corde
 atque ore non agant, quod ad credendum confiten-
 dumque pertineat. Tamen in numero credentium
 computantur. Plerisque accidit, ut catholico animo
 et corde ab unitate pacis non alienato, aliqua neces-
 sitate mortis urgente, in aliquem hæreticam irruerent,
 et ab eo Christi baptismum sine illius perversitate
 perciperent, et sive defuncti sive liberati, ne-
 quaquam apud eos manerent, ad quos nunquam
 corde transierant. Unde hoc fieri potest, ut quod
 unus perniciose tradit, alter salubriter accipiat? nisi
 quia secundum fidem accipientium sacramentum
 acceptum judicatur, non secundum fidem dantis. Et
 propter hanc causam sit ut hi qui surdi aut muti nati
 sunt, aut catholicorum aut in hæreticorum numero
 reperiantur. Et cum Apostolus dicat: *Quomodo cre-*
dent nisi audierint? Et iterum: *Ergo fides est auditus;*
 miro tamen modo, sive sint surdi, sive muti, sive in-
 fantes, per corda et ora offerentium et suscipientium
 numero aggregantur fidelium.

CAPUT XI.

De disciplina vivendi et docendi.

De hoc autem quod quaeritur a nobis, ut similiter
 dicamus, si in hoc quod prædicamus nos ipsos custo-
 diamus; nos hactenus nescivimus et adhuc nescimus,
 utrum possit homo suam profiteri custodiam, quam
 habet erga divina mandata. Nam cum quotidie vitæ
 continentiam consequi conemur, et quotidie aut obli-
 vione, aut subreptione, aut infirmitate, aut quod
 pejus est, voluntate peccemus; quomodo possumus
 profiteri ea, quæ volentes, quando neque ea, quæ no-
 lentes agimus, intelligimus? sicut scriptum est:
Delicta quis intelligit? Nam etsi dictum est: *Deus,*

viam meam enuntiavi tibi, nos putamus quod de criminibus id possumus facere, non de aliis actibus nostris, sicut scriptum est: *Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino*, qualiter nos in his quæ prædicamus custodiamus, qui quotidie peccamus: et sic peccatum iniquitas est, confirmante Apostolo qui ait: *Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas*. Ergo iniquitatem operamur; et si iniquitatem operamur, in viis Domini non ambulamus, dicente Psalmista: *Non enim qui iniquitatem operantur, in viis ejus ambulaverunt*. Cum hæc ergo ita sint, quid de custodia mandatorum, id est qualiter nos in his quæ prædicamus, custodiamus, dicere melius possumus, nisi illud quod idem Psalmista ait: *Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas!* Quis enim implere potest quod nobis præcipitur: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*: et iterum, *Diligite inimicos vestros?* nisi cujus Dominus dilataverit per infusionem sancti Spiritus cor in charitate, ut ei possit dicere: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatares cor meum*. Terribiliter valde Dominus in Evangelio proponit modum humilitatis et simplicitatis, dicendo: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum celorum*. Juxta quem modum et Apostolus præcipit: *Nolite pueri effici sensibus, sed matritia parvuli estote*. Sed quis ad tantam innocentiam pervenire potest, nisi is quem tanta Dei gratuita benignitas prævenierit, ut ex intimis visceribus dicere possit: *Dilexi quoniam exaudivit Dominus vocem orationis meæ, quia inclinavit aurem suam mihi*. Et post pauca: *Custodiens parvulos Dominus; humiliatus sum et liberavit me*. Ac deinde securus: *Convertere, inquit, anima mea, in requiem tuam*. Dicunt ecclesiastici doctores, speculum animæ esse mandata divina, ut unaquæque fidelissima in eo se intuens, deprehendat in semetipsa vel fœditatem vitiorum, vel pulchritudinem virtutum. Et ideo Psalmista ait: *Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis*. Subauditur, si direxeris vias meas ad custodiendas justificationes tuas. Sed quis nostrum absque hæc confusione cantare potest: *Domine Dominus noster si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis?*

De hæc igitur confusione nos Dominus ad gaudium vult levare cum dicit: *Beati estis cum maledixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me: gaudete et exsultate*. Et in alio loco: *Orate pro persecutibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est*. Quicumque hoc ex medullis cordis implere potuerit, ille non confundetur, cum perspexerit in omnibus mandatis Dei tanquam in speculo. Joannes namque apostolus ait: *Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est*. Et iterum: *Qui dicit se in ipso manere, debet sicut ille ambulavit, sic et ipse ambulare*. Sed ad hæc quid aliud nobis agendum est, nisi ut ingemiscentes

A dicamus: *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me*. Igitur sicut supradictus Apostolus docet: *Qui non diligit fratres, manet in morte*. Quæ est autem dilectio, qua fratres debemus diligere, ipse post pauca ostendit dicens: *In hoc cognovimus charitatem Dei; quoniam ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere*. Et iterum: *Non diligamus verbo nec lingua, sed opere et veritate*. Sed quia hanc tam summam dilectionem implere non possumus, et non ita diligendo fratres manemus in morte; timore perterriti clamamus ad omnipotentem; *Adhæsit pavimento anima mea; vivifica me secundum verbum tuum*. Et, *Domine si vis, potes me salvare*.

B Sunt etenim in divinis præceptis adhuc sublimiora et difficiliora ad implendum mandata: sed si propterea quia nos ea implere non possumus, aliis non prædicaverimus, duplex ut putamus malum erit. Neque enim nos ambigere oportet esse in plebe cui prælati sumus, aliquos vasa divinæ misericordiae effectos, in quibus ostendat Deus divitiarum bonitatis suæ; qui solet etiam de sterquilino proferre præclaras margaritas ornamento supernæ civitatis aptandas, pro quibus taceri non debent Scripturæ. Sciunt enim doctores nullam esse in hominibus conditionem, nullum ordinem, nullam ætatem, nullum ingenium, unde non pereant, et unde non salventur in vitam. Et hoc ex judicio justitiæ, et gratuita misericordiae Dei hunc humiliantis et hunc exaltantis, quia calix in manu ejus vini meri plenus misto, ei inclinatur ex hoc in illud. Et propterea debent prædicari Scripturæ, debet sonare Evangelium, debent annuntiari et terrores comminationum, et blandimenta consolationum. Quia in plebe ecclesiastica existunt et duricordes, quibus utilia sunt tonitrua et grando sermonum Dei, quæ primum percutiant et postea irrigent. Existunt et mites, quibus tantummodo lenis et placidus sermo verbi divini expediat. Sic enim in hoc mundo vivimus, ut semper solliciti Deo dicere non cessemus: *Sitivi in te anima mea; quam multipliciter tibi caro mea! in terra deserta, et in via et iniquosa*. Vascula enim sunt animæ nostræ. Ergo levanda sunt ad Deum a nobis penitentibus et querentibus, et dicendum: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi*.

C Ecce hæc juxta exiguitatem sensus nostri ad interrogata respondimus breviter, significantes quomodo plebem nostram doceamus, et ea quæ docemus, qualiter nos ipsi custodiamus. Nunc autem maximas vobis referimus gratias, constantissimæ et gloriosissime imperator, semper felix, optime, auguste, qui nos pia vestra sollicitudine tanquam dormientes excitatis, et torporem mentis nostræ excutitis, et ad sanctum exercitium provocatis, quasi cum propheta sanctæ dicentes Ecclesiæ, pro cujus defensione vos Dominus Jesus Christus conservare

dignatur : *Excutere de pulvere, consurge, sede Jerusalem*, ad cuius fastigium in sempiterna gloria participandum, vos, ut pote charissimum membrum ejus, **A** perducere dignetur, transierendo de regno ad regnum, *Rex regum et Dominus dominantium*.

LEIDRADI EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

A AD CAROLUM MAGNUM IMPERATOREM.

Summo Carolo imperatori Leidradus episcopus Lugdunensis salutem.

Domine noster, constans et sacer imperator, supplico clementiæ celsitudinis vestræ, ut hanc brevem suggestiunculam meam vultu serenissimo audiat: quatenus quæ hic inserta sunt, piissimæ prudentiæ vestræ nota fieri queant, et intentio meæ postulatiōnis ab ingenua clementia vestra reminiscatur. Olim me exiguiſſimum famulorum vestrorum ad regimen Ecclesiæ Lugdunensis destinare voluistis, cum ego huic officio impar existerem et indignus. Sed vos, qui non attenditis hominum merita, sed vestram solitam clementiam, egistis de me sicut ineffabili pietati vestræ placuit, nullo existente merito meo; meque admonere dignati estis, ut ego sollicitudinis curam gererem, et ut negligentiam quæ in prædicta Ecclesia perpetrata noscebantur, emendarentur et perpetranda vitarentur. Erat enim dicta Ecclesia multis in rebus destituta interius exteriusque, tam in officiis quam in ædificiis et cæteris ecclesiasticis ministeriis. **C** Ego humillimus servulus vester, postquam ibidem perveni, quæ cum Dei adjutorio et vestro peregi audite. Quoniam, ut inspector conscientiarum Dominus omnipotens mihi testis est, non tali intentione ea vobis patefacio quæ dicturus sum, ut propterea in rebus augeri merear; neque aliud tale in cogitatione mea composui, ut acquisitionis mihi occasio sit, nec suggero, quoniam quotidie exitum a rebus humanis suspicor, propter infirmitatem meam, et incessanter de morte suspectus sum. Et ideo hæc suggero, ut cum benignissimis auribus vestris præsentata fuerint, et clementer inspecta, si qua bene et secundum voluntatem vestram gessi, post meum discessum non deficiant, aut pereant.

Denique postquam, secundum jussionem vestram, **D** sæpedictam Ecclesiam suscepi, juxta vires parvitatismæ omni industria egi, ut clericos officiales potuissem sicut jam Deo favente ex magna parte mihi habere videor. Et ideo officio vestræ pietatis placuit ut ad petitionem meam mihi concederetis redditus qui ab antiquo fuerant de Lugdunensi Ecclesia: per quam, Deo juvante, et mercede vestra annuente, in Lugdunensi Ecclesia est ordo psallendi instauratus, ut juxta vires nostras secundum ritum sacri Palatii omni ex parte agi videatur quidquid ad divinum persolvendum officium ordo exposcit. Nam habeo scholas cantorum, ex quibus plerique ita sunt eruditi, ut alios etiam erudire possint. Præter hæc vero habeo

A Ex Baluzio prima.

scholas lectorum, non solum qui officiorum lectionibus exercentur, sed etiam in diviuorum librorum meditatione spiritalis intelligentiæ fructus consequantur; ex quibus nonnulli de libro Evangeliorum sensum spiritalem etiam ex parte adipisci possunt. Plerique vero librum prophetarum secundum spiritalem intelligentiam adepti sunt. Similiter libros Salomonis, vel libros Psalmorum, atque etiam Job. In libris quoque conscribendis, in eadem Ecclesia, in quantum potui, elaboravi. Similiter vestimenta sacerdotum vel ministeria procuravi.

De restauratione etiam ecclesiarum, in quantum valui, non cessavi; ita ut ejusdem civitatis maximam ecclesiam, quæ est in honorem sancti Joannis Baptistæ, a novo operuerim, et macerias ex parte erexim. Similiter ecclesiæ sancti Stephani tegumentum de novo instauravi. Ecclesiam quoque sancti Nicetii de novo etiam ædificavi. Similiter ecclesiam sanctæ Mariæ. Præter monasteriorum restaurationes, domos quoque episcopales, inter quas unam restauravi, quæ jam pene destructa erat, quam operui. Aliam quoque domum cum solario ædificavi, et duplicavi; et hanc propter vos paravi; ut si in illis partibus vester esset adventus, in ea suscipi possetis. **C** Claustrum quoque clericorum construxi, in quo omnes nunc sub uno conclavi manere noscuntur. In eadem civitate alias restauravi ecclesias: unam quidem in honorem sanctæ Eulaliæ, ubi fuit monasterium puellarum, in honorem sancti Georgii, quam de novo operui, et ex parte macerias ejus a fundamentis erexi. Alia quoque domus in honorem sancti Pauli de novo operata est.

Monasterium quoque puellarum in honorem sancti Petri dedicatum, ubi corpus sancti Annemundi martyris humatum est, quod ipse sanctus martyr et episcopus instituit, ego a fundamentis tam ecclesiam quam domum restauravi, ubi nunc **D** sanctimonialis numero triginta duæ, secundum institutionem regularem viventes, habitare videntur. Et monasterium regale insulæ Barbaræ (situm in medio Araris fluvii, quod antiquitus est dedicatum in honorem sancti Andreæ apostoli et omnium apostolorum, nunc autem in honorem sancti Martini recens videtur esse fundatum jussu domni Caroli imperatoris, qui ibidem præfecit dominum Benedictum abbatem, cum quo simul direxit ibi suos codices) ita restauravi, ut tecta de novo fuerint, et aliqua de maceris a fundamentis erecta; ubi nunc monachi secundum regularem disciplinam numero nonaginta habitare videntur. Cui etiam abbati tradidimus potestatem ligandi et solvendi uti habuerunt prædecessores sui,